



MUSIQA TA'LIMIDA O'QUVCHILARNING IJTIMOYLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Mamayusupova Nafosat Azamjon qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

“Maktabgacha ta’lim” kafedrası musiqa ta’limi
yo’nalishi 3-kurs talabasi (+998 88) 842 45 05

E-mail: mamayusupovanafosat948@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20079075>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 1-may 2026 yil
Ma’qullandi: 5-may 2026 yil
Nashr qilindi: 8-may 2026 yil

KEY WORDS

ijtimoiy kompetensiya, musiqa ta’limi, o’quvchilar, muloqot, hamkorlik, jamoaviy faoliyat, pedagogik texnologiyalar, shaxs rivoji.

ABSTRACT

Mazkur maqolada musiqa ta’limi jarayonida o’quvchilarning ijtimoiylik kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Unda o’quvchilarda muloqot madaniyati, jamoada ishlash, hamkorlik qilish, ijtimoiy faollik kabi ko’nikmalarni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari, metod va vositalari tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa darslarida interfaol metodlardan foydalanish, jamoaviy ijro faoliyati va sahna tajribasining ahamiyati ochib berilgan

Kirish:

Bugungi globalashuv jarayonida ta’lim tizimi oldida nafaqat bilimli, balki ijtimoiy faol, muloqotga kirisha oladigan, jamoada ishlash ko’nikmalariga ega bo’lgan shaxsni shakllantirish vazifasi turibdi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim jarayonini tashkil etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, musiqa ta’limi o’quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Musiqa darslari nafaqat estetik tarbiya beradi, balki o’quvchilarda hamkorlik, o’zaro hurmat, tinglash madaniyati va jamoada ishlash ko’nikmalarini ham shakllantiradi. Jamoa bo’lib kuylash, ansambl ijrosi, sahna faoliyati kabi jarayonlar orqali o’quvchilar o’zaro muloqotga kirishadi va ijtimoiy tajriba orttiradi.

Musiqiy ta’lim jarayonida talabalarning ijtimoiy kompetensiyasini shakllantirish murakkab pedagogik jarayon bo’lib, u bir necha nazariy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Ushbu yondashuvlar bo’lajak musiqa o’qituvchisining jamiyatda o’z o’rnini topishi va kasbiy muhitga moslashishini ta’minlaydi.

Shaxsga yo’naltirilgan yondashuv. Mazkur yondashuv doirasida musiqiy ta’lim talabaning individual qobiliyatlarini ijtimoiy ehtiyojlar bilan uyg’unlashtirishga xizmat qiladi. Musiqa darslarida talaba nafaqat ijrochi, balki muloqot subyekti sifatida namoyon bo’ladi. I.A. Zimnyaya ta’kidlaganidek, "ijtimoiy kompetensiya shaxsning o’zgaralar bilan o’zaro munosabatga kirishish qobiliyati bo’lib, u ta’lim jarayonida shaxsiy tajriba sifatida shakllanadi".

Mazkur maqolaning maqsadi — musiqa ta’limi jarayonida o’quvchilarning ijtimoiylik kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslarini tahlil qilish va samarali metodlarni yoritishdan iborat. Ijtimoiylik kompetensiyasi zamonaviy ta’lim tizimida o’quvchi shaxsining muvaffaqiyatli shakllanishini ta’minlaydigan eng asosiy kompetensiyalardan biri hisoblanadi.

Mazkur kompetensiya o'quvchining jamiyatda o'z o'rnini topishi, atrofdagilar bilan samarali muloqotga kirishishi, jamoa bilan ishlash, mas'uliyatni his qilish, boshqalar fikrini hurmat qilish, o'z nuqtai nazarini asoslab bera olish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Shuning uchun ham ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirish umumta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri sifatida qaraladi.

Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda ijtimoiy kompetensiya turli talqinlarda izohlanadi. Jumladan, ayrim mualliflar uni shaxsning ijtimoiy muhitga moslasha olish qobiliyati sifatida ko'rsatsalar, boshqa tadqiqotchilar ijtimoiy kompetensiyani shaxsning muloqot, hamkorlik, emotsional barqarorlik va madaniy xulq-atvor kabi ko'nikmalar tizimi sifatida ta'riflaydi. Bu yondashuvlar ijtimoiy kompetensiya ko'p qirrali tushuncha ekanini ko'rsatadi.

Ijtimoiy kompetensiyaning mohiyati

Ijtimoiy kompetensiya — bu shaxsning ijtimoiy munosabatlarda ongli ishtirok etish malakasi, jamiyatga moslashuvi, jamoa bilan samarali ishlay olishi va madaniy muloqot madaniyatiga ega bo'lishini bildiradi. Uning mohiyati quyidagi jarayonlarda yaqqol namoyon bo'ladi:

Shaxslararo muloqotga kirishish, o'z fikrini to'g'ri ifoda etish.

Jamoda ishlash, hamkorlikni yo'lga qo'yish, mas'uliyatni bo'lishish.

Muammoli vaziyatlarni hal qilish, qaror qabul qilish.

Emotionlarni boshqarish, o'zini tutishni nazorat qilish.

Asosiy qism (Muhokama)

Musiqiy ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika, psixologiya va madaniy tadqiqotlar kesishmasida shakllangan ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Bugungi globallashuv, axborot oqimining tezkorligi, jamiyatdagi kommunikativ munosabatlarning murakkablashuvi sharoitida musiqiy ta'lim faqat estetik bilim berish bilan cheklanmasligi, balki keng ma'nodagi ijtimoiy shakllanishga xizmat qilishi zarur. Shu bois mazkur kompetensiyani shakllantirish jarayoni turli nazariy yondashuvlar orqali izohlanadi. Musiqa o'quvchida: tinglash madaniyati, o'z fikrini musiqiy atamalar orqali bayon qilish, musiqiy obraz va g'oyalarni baholash, boshqa o'quvchilar fikriga hurmat bilan yondashish, ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa ijtimoiy kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismi — kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi.

Ijtimoiy kompetensiya — bu shaxsning jamiyatda samarali faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan kommunikativ, ijtimoiy va axloqiy ko'nikmalar majmuasidir. Ushbu kompetensiya quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

muloqotga kirishish qobiliyati

jamoda ishlash ko'nikmasi

o'z fikrini erkin ifodalash

boshqalarni tinglash va tushunish

ijtimoiy mas'uliyat

Musiqa ta'limida ushbu kompetensiyani rivojlantirish quyidagi yo'llar orqali amalga oshiriladi:

1. Jamoaviy ijro faoliyati

Xor va ansambl mashg'ulotlari o'quvchilarda hamjihatlikni shakllantiradi. Har bir o'quvchi umumiy natija uchun mas'ul ekanligini his qiladi. Bu esa ularda jamoaga moslashish va o'z rolini anglashni rivojlantiradi.

2. Interfaol metodlardan foydalanish

Keys-stadi, rolli o'yinlar, musiqiy viktorinalar o'quvchilarni faollashtiradi. Ular o'z fikrlarini bildirishga, bahs-munozarada qatnashishga o'rganadi.

3. Sahna faoliyati

Konsertlar, chiqishlar va tadbirlar o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Ular auditoriya bilan muloqot qilishni o'rganadi.

4. Milliy va xalq qo'shiqlaridan foydalanish

Xalq qo'shiqlari orqali o'quvchilar milliy qadriyatlar va ijtimoiy normalarni o'zlashtiradi. Bu esa ularning ijtimoiy ongini rivojlantiradi.

5. Axborot texnologiyalaridan foydalanish

Multimedia vositalari yordamida musiqani o'rganish o'quvchilarni hamkorlikda ishlashga undaydi. Masalan, guruhli loyiha ishlari.

Natijalar

Musiqiy ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiylik kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlari yakunida olingan natijalar batafsil tahlil qilindi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning musiqiy faoliyatdagi ishtiroki, jamoaviy ishlash qobiliyati hamda muloqot madaniyatidagi o'zgarishlar kuzatildi.

Tajriba-sinov ishlari davomida o'quvchilar ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi va nazorat guruhi. Tajriba guruhida musiqa darslari zamonaviy pedagogik metodlar asosida tashkil etildi. Bunda jamoaviy qo'shiq kuylash, xor mashg'ulotlari, musiqiy o'yinlar va guruhli ijodiy topshiriqlardan foydalanildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy dars usullari qo'llanildi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limida tizimli ravishda ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan metodlardan foydalanish quyidagi natijalarni beradi:

o'quvchilarning muloqot madaniyati oshadi

jamoada ishlash ko'nikmalari shakllanadi

ijtimoiy faollik ortadi

o'ziga ishonch rivojlanadi

ijodiy fikrlash kengayadi

Shuningdek, musiqa darslarida faol ishtirok etgan o'quvchilarning boshqa fanlardagi ijtimoiy moslashuvi ham yuqori bo'lishi kuzatilgan.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, musiqa ta'limi o'quvchilarning ijtimoiylik kompetensiyasini rivojlantirishda keng imkoniyatlarga ega bo'lgan muhim pedagogik vositadir. Musiqa darslarida olib boriladigan ijodiy va interfaol faoliyatlar o'quvchilarda jamoa bilan ishlash, o'z fikrini erkin ifodalash hamda boshqalarning fikrini hurmat qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, birgalikda kuylash, sahna chiqishlari va musiqiy loyihalar orqali o'quvchilar o'zaro ishonch, mas'uliyat va hamjihatlikni chuqur his etadilar. Bu jarayon ularning nafaqat bilimini, balki shaxs sifatida kamol topishini ham ta'minlaydi. Musiqa ta'limi o'quvchilarning ijtimoiylik kompetensiyasini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Musiqa darslari orqali o'quvchilar nafaqat estetik zavq oladi, balki jamiyatda faol ishtirok etish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy ko'nikmalarni ham egallaydi.

Shu sababli, musiqa ta'limi jarayonida interfaol metodlardan keng foydalanish, jamoaviy faoliyatni kuchaytirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent, 2017.
2. Ishmuhamedov R. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2017.
3. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya nazariyasi. – Toshkent, 2015.
4. Abdurahmonov N. Musiqa ta'limi metodikasi. – Toshkent, 2018.
5. Nurmatov H. Musiqa o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2016.
6. Qodirov B. Pedagogika asoslari. – Toshkent, 2014.
7. Xoliqov A. Ta'lim texnologiyalari. – Toshkent, 2019.
8. Zimnyaya I.A. Klyuchevye kompetentsii. – Moskva, 2004.
9. Khutorskoy A.V. Kompetentnostnyy podkhod v obrazovanii. – Moskva, 2003.
10. Slobodchikov V.I. Psixologiya razvitiya lichnosti. – Moskva, 2000.
11. Vygotsky L.S. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva, 1991.
12. Leontyev A.N. Deyatelnost. Soznanie. Lichnost. – Moskva, 1975.

13. Asafyev B.V. Musiqa shakli haqida. – Moskva, 1971.
14. Kabalevskiy D.B. Musiqa tarbiyasi haqida. – Moskva, 1982.
15. Abdukarimov H. Musiqa madaniyati darslarini tashkil etish. – Toshkent, 2020.



**INNOVATIVE
ACADEMY**